

Baggrundsnotat

COVID-19 OG SORT ARBEJDE I 2020

LISE LAM HANSEN

KRISTIAN STAMP HEDEAGER

PEER EBBESEN SKOV

Covid-19 og sort arbejde i 2020

Teknisk note nr. 22

Udgivet af:

© ROCKWOOL Fondens Forskningsenhed

Adresse:

ROCKWOOL Fondens Forskningsenhed

Ny Kongensgade 6

1472 København K

Telefon 33 34 48 00

e-post: kontakt@rff.dk

www.rockwoolfonden.dk

April 2022

Baggrundsnotat: Covid-19 og sort arbejde i 2020

af Lise Lam Hansen, Kristian Stamp Hedeager & Peer Ebbesen Skov

ROCKWOOL Fondens Forskningsenhed

Marts 2022

Dataindsamling

I november og december 2020 gennemførte Danmarks Statistik for ROCKWOOL Fondens Forskningsenhed en spørgeskemaundersøgelse af danskernes sorte arbejdsudbud. I alt gennemførte 2.378 ud af 5.014 repræsentativt udvalgte respondenter i alderen 18-74 år spørgeskemaet enten som telefoninterview eller selvudfyldt, internetbaseret spørgeskema.

Covid-19-spørgsmål

For at undersøge eventuelle effekter af Covid-19 på udbuddet af sort arbejde, blev der tilføjet to nye spørgsmål til spørgeskemaet, der i sin øvrige form svarer til det, som har været anvendt ved tidligere undersøgelser.

Formålet med det første nye spørgsmål var at afdække, om Covid-19-pandemien havde påvirket danskernes sorte arbejdsudbud i 2020. Dette spørgsmål blev samtlige respondenter stillet uafhængigt af, om de havde angivet at have arbejdet sort i de seneste 12 måneder. Formålet med det andet nye spørgsmål (formuleret i to versioner) var at undersøge, *hvorfor* Covid-19 evt. havde påvirket det sorte arbejdsudbud. Dette spørgsmål blev således kun stillet til de respondenter, der havde angivet i første spørgsmål, at deres sorte arbejdsudbud i 2020 var påvirket af pandemien. Havde respondenterne mindsket deres sorte arbejdsudbud, kunne de som årsag angive: 1) Mindsket efterspørgsel, 2) Mere konkurrence på markedet, 3) Smitterisiko, eller 4) Andet. Havde respondenterne derimod øget deres sorte arbejdsudbud, kunne de som årsag angive: 1) Øget efterspørgsel, 2) Mindre konkurrence på markedet, 3) Hjemsendelse/fyring fra almindeligt job, eller 4) Andet. De præcise spørgsmålsformuleringer er angivet i Appendiks A.

Databehandling

Nøglevariablene til Covid-19-analysen er – foruden svarene på de to nye spørgsmål – respondentens deltagelse på det sorte arbejdsmarked, antal timer som respondenterne arbejder sort, og hvilken branche, det sorte arbejde

er udført indenfor. I alle tilfælde vægtes data med personvægte leveret af Danmarks Statistik. Personvægtene anvendes for at sikre repræsentativitet af stikprøven, og dermed resultaterne, efter bortfald.

Databehandlingen er udført i overensstemmelse med tidligere praksis i ROCKWOOL Fondens Forskningsenhed. Dvs., at deltagelse på det sorte arbejdsmarked defineres som at have udført mindst én ud af fire typer sort arbejde. De fire typer er sort arbejde mod kontant betaling, gen-/vennetjenester, sort arbejde mod betaling med ting og sort salg af varer. For hver respondent beregnes den gennemsnitlige ugentlige arbejdstid på det sorte arbejdsmarked som summen af arbejdstid på de fire former for sort arbejde. Da dette mål kan være følsomt for enkelte ekstreme observationer er outliers som ligger enten under 5 %- eller over 95 %-percentilet indenfor hver undersøgelse sat til den respektive grænseværdi. Branchen, det sorte arbejde er udført indenfor, defineres som den branche, respondenterne har angivet for den type arbejde, vedkommende har udført mest af. Der er i alt 11 forskellige brancher, inklusive kategorien "uoplyst". For kun at have én sort branche pr. respondent, der har arbejdet sort, anvendes som udgangspunkt branchen for det kontant betalte arbejde, såfremt respondenterne har udført denne type. I modsat fald anvendes branchen for gen-/vennetjenesten, og hvis respondenterne heller ikke har udført denne type, men har udført sort arbejde mod betaling med ting, anvendes denne branche.

Data for den sorte frekvens og de sorte brancher findes tilbage i tid og er sammenlignelige fra 2008, hvor den nuværende spørgsmålsformulering første gang blev anvendt. Det er således muligt at sammenholde 2020-data med data fra tidligere undersøgelser. Seneste spørgeskemaundersøgelse, der sammenlignes med, blev gennemført i efteråret 2017. Derudover sammenlignes 2020-nøgletallene med 2009-, 2014- og 2016-tal. 2009 er inkluderet for at afdække, om der er tendenser, som går igen på det sorte arbejdsmarked i finanskriseåret (2009) og Covid-19-kriseåret (2020).

Resultater

Overordnet finder vi, at 19,8 procent af de adspurgte har udført mindst én type sort arbejde, hvilket betyder, at deltagelsesfrekvensen er den samme, som blev fundet i 2017 (19,8 procent). I sammenligning med 2016 og 2014 (hhv. 21,0 og 21,8 procent) er deltagelsesfrekvensen for 2020 lidt lavere, men forskellen til de to tidligere år er ikke statistisk signifikant. Til gengæld er frekvensen for 2020 forskellig fra 2009, hvor 23,3 procent arbejdede sort, men som det ses, er det et fald som er sket før Covid-19 pandemien i 2020.

Svarene på Covid-19-spørgsmålene giver da heller ikke anledning til at mistænke, at pandemien skulle have rykket betragteligt på udbuddet af sort arbejde. 95,2 procent af alle respondenter angiver nemlig, at Covid-19-pandemien ikke har påvirket, hvor meget sort arbejde de har udført. 3,4 procent angiver, at de har arbejdet mindre sort, end de ellers ville have gjort, og 1,5 procent at de har arbejdet mere sort, end de ellers ville have gjort.

Blandt respondenter som svarer, at de har arbejdet mindre sort under Covid-19-pandemien i 2020, angiver 49,5 procent smitterisiko som hovedårsag. Den næsthøypigste årsag (28,8 procent) er mindsket efterspørgsel. Tilsammen udgør ”mere konkurrence” og ”andet” de mindst hyppige hovedårsager (21,7 procent i alt).

Blandt de respondenter, der har arbejdet mere sort under Covid-19-pandemien i 2020, er hovedårsagerne fordelt relativt ligeligt på de forskellige valgmuligheder. ”Større efterspørgsel” angives som hovedårsag i 32,9 procent af tilfældene, mens ”hjemsendelse/fyring” angives for 31,2 procent. Tilsammen svarer 35,9 procent at det enten er pga. ”andet” eller ”mindre konkurrence”, at man har arbejdet mere sort.

Begrænses stikprøven til de respondenter, der har arbejdet sort i løbet af referenceåret, tegner det samme overordnede billede sig. Af de 470 respondenter, der har udført mindst én type sort arbejde, har 82,8 procent angivet, at covid ikke har påvirket deres sorte arbejdsudbud i 2020. 11,3 procent har angivet at have arbejdet mindre sort under covid, mens 6,0 procent har angivet at have arbejdet mere.

Langt hovedparten (98,2 procent) af de respondenter, der ikke har arbejdet sort, angiver at de hverken har arbejdet mere eller mindre sort under Covid-19 – dvs., det er ikke Covid-19, der har afholdt dem fra at arbejde sort. Blandt de respondenter, som ikke har arbejdet sort, har 1,4 procent arbejdet mindre sort under covid, end de ellers ville have gjort. Altså må tolkningen være, at covid-19 har afholdt disse respondenter helt fra at arbejde sort.¹

Ser vi på det gennemsnitlige tidsforbrug, er der heller ikke sket store ændringer at spore. I 2017 var den gennemsnitlige arbejdstid blandt dem som arbejder sort 2 timer og 47 minutter om ugen, og i 2020 finder vi en gennemsnitlig sort arbejdsuge på 2 timer og 32 minutter. Forskellen på 0,3 timer er ikke statistisk signifikant, og der er altså ikke grundlag for, at coronapandemiens første bølge havde en målbar effekt på aktiviteten blandt danskerne som udførte sorte arbejde.²

Vender vi os mod branchefordelingen, er det vigtigt at nævne, at der både er relativt få observationer indenfor hver sorte branche, og der samtidig normalt sker relativt store ændringer i den sorte branchefordeling fra undersøgelse til undersøgelse. 2020 er ingen undtagelse, og umiddelbart er fluktuationerne i den samlede branchefordeling indenfor det normale, den øvrige udvikling i branchefordelingen 2009-2017 taget i betragtning. Tabel 1 i Appendiks B indeholder den sorte branchefordeling for 2009, 2016, 2017 og 2020.

¹ 0,4 procent af dem der ikke har arbejdet sort, har angivet, at de har arbejdet mere sort under Covid-19, hvorfor disse relativt få observationer må betegnes som fejlbesvarelser.

² Timeforbruget blandt alle danskere var 33 minutter i 2017 og 29 minutter i 2020. Anvendes de rå timetal uden korrektion for ekstreme outliers finder vi, at timetallet blandt dem som arbejder sort, faldt fra 4 timer og 23 minutter til 3 og 25 minutter mellem 2017 og 2020. Heller ikke denne forskel er statistisk signifikant.

Blandt de respondenter, der har angivet at have arbejdet mere sort under Covid-19 i 2020, har 39,5 procent arbejdet sort indenfor bygge- og anlægsbranchen. Sammenholdt med en andel på 28,4 procent i den samlede sorte branchefordeling, er bygge- og anlægsbranchen altså overrepræsenteret blandt de respondenter, der har angivet at have arbejdet mere sort under Covid-19 i 2020. Anderledes forholder det sig for de respondenter, der har angivet at have arbejdet mindre sort under Covid-19 i 2020. I denne gruppe har 41,3 procent arbejdet sort indenfor hotel- og restaurationsbranchen mod 10,0 procent af alle, der har arbejdet sort i løbet af 2020.

Konklusionen er, at der samlet set ingen effekt ses på andelen af danskerne som har arbejdet sort under coronapandemien. Der er nogle få som arbejdede mere sort, mens andre få arbejdede mindre – den overordnede deltagelse er dog uændret.

Appendiks A: Formulering af de nye COVID 19-relaterede spørgsmål (web-version)

COVIDI

145. Nu kommer et spørgsmål til dig om sort arbejde og Covid-19. Har Covid-19-pandemien påvirket, hvor meget sort arbejde du har udført?

Hvis du ikke har arbejdet sort og heller ikke ville have gjort det, selvom Covid-19 ikke havde ramt Danmark, svarer det til mulighed 3.

Ja, har arbejdet mindre sort, end jeg ellers ville have gjort ...	•	1	Gå til spm.147	
Ja, har arbejdet mere sort, end jeg ellers ville have gjort	•	2		Gå til spm.146
Nej, har hverken arbejdet mere eller mindre sort, end jeg ellers ville have gjort	•	3		
-

COVIDIIa

146. Hvad er årsagen til, at du har arbejdet mere sort som følge af Covid-19?

Angiv venligst den primære årsag, hvis der er tale om en kombination.

- Efterspørgslen efter sort arbejde er steget • 1
 - Konkurrencen på markedet er faldet • 2
 - Hjemsendelse eller fyring fra almindeligt job • 3
 - Andet • 4
-

COVIDIIb

147. Hvad er årsagen til, at du har arbejdet mindre sort som følge af Covid-19?

Angiv venligst den primære årsag, hvis der er tale om en kombination.

- Efterspørgslen efter sort arbejde er faldet • 1
- Konkurrencen på markedet er steget • 2
- Risikoen for at blive smittet eller smitte andre • 3
- Andet • 4

Appendiks B:

Tabel B.1: Den sorte branchefordeling 2009, 2016, 2017 og 2020

	2009	2016	2017	2020	Gennemsnit, 2009-2020
Landbrug, fiskeri, råstof	6,79	11,99	10,27	12,54	10,31
Fremstilling	2,38	2,58	2,51	1,31	2,22
Bygge og anlæg	29,47	25,28	23,74	28,42	26,76
Auto	5,26	1,4	2,7	3,49	3,23
Handel og reparation	1,03	0,98	0,78	1,56	1,08
Hotel og restauration	10,26	12,73	10,37	9,95	10,86
Transport, telekomm.	4,26	8,22	6,26	6,13	6,21
Finans, forretningsservice	8,07	11,39	10,27	9,14	9,71
Rengøring	6,37	5,32	4,26	5,63	5,42
Offentlige og pers. tjenesteydelser	15,4	16,04	17,05	14,31	15,71
Uoplyst	10,71	4,09	11,79	7,53	8,5
Antal observationer	351	288	273	374	1286

Noter: Data er vægtede. Den sorte branchefordeling er utilgængelig i 2014.

Kilde: ROCKWOOL Fondens Forskningsenhed pba. data fra Danmarks Statistik